

Sait Çetinoğlu: Çetecilik rejimin ayrılmaz bir parçasıdır

Posted on 14/04/2015

Hamidiye Alayları, İttihat ve Terakki (1.Jöntürk) döneminde de Hafif Süvari Alayları muhafaza edilmiş El -Hamsin adı altında ellişer kişilik vurucu güç olarak, Teşkilat-ı Mahsusa birliklerine eklenerek, Ermeni Soykırımının en önemli aktörleri olarak kullanılmıştır. Bugün de bu Hamidiye artıkları korucu aşiretleri olarak Kürtlere karşı kullanılmaktadır (Ertuşi, Bucak, Jirki vs.)

Teşkilat-ı Mahsusa kadrolarıyla birlikte, Hamidiye kadroları da

Kemalist (2.Jöntürk) hareketin en önemli payandaları olmuştur. Bu sürekliliğin eşsiz prototipi olarak Hamidiye komutanı Mutki'li Hacı Musa Bey'i ve Teşkilat-ı Mahsusa reisi İpsiz Recep'i gösterebiliriz. Hacı Musa ve İpsiz Recep(1) bu üç dönemin en önemli figürlerinden olup kesintisizliği sembolize ederler. Bu Eli kanlı çetecilerden İpsiz Recep, Televizyon dizisi olarak devlet televizyonunda gösterilmeye devam etmektedir. Boğazına kadar Ermeni Soykırımına batmış Hamidiye alayı komutanı Hacı Musa Bey dizinin ne zaman gözümüze sokulacağını sabırsızlıkla beklediğimi burada okurlarla paylaşmak isterim.

Hamidiye Alayları, Ermenilerin tedip ve tenkilinde kullanılmak üzere Hamid tarafından oluşturulmuştur. Hamid döneminde Ermeni Katliamları bunlar eliyle gerçekleştirilmiştir. 1890'lardaki katliamlar Hamidiyelerin eserleridir. Ermeni tenkili ve tedibi için organize edilmişlerdir. Hamidiye komutanları 1915 Soykırımın da en önemli aktörler olarak karşımıza çıkar. Soykırıma katılmayan aşiret yapıları ise devlet tarafından dağıtılmış(2) , aşiret mensupları ise sürgün edilmişlerdir. Soykırıma dahil olan aşiret ve komutanlar ise Kemalist hareketin önemli kaynakları olarak öne çıkacaklardır. Bunları Kemalist harekete bağlayan önemli iki güdü vardır: Birincisi el koydukları Ermeni mallarının geri dönebilecek olan

Ermeniler tarafından geri alınma ihtimali. İkincisi, Ermeni Soykırımına dahil olmalarından dolayı cezalandırılmaları tehlikesi. Bu korkular bunları Kemalist harekete sarılmalarında en önemli nedenlerdendir. Zaten Milli Mücadele Ermeni düşmanlığıyla birlikte örgütlenmeye çalışılmıştır. Mustafa Kemal'in Kürt aşiret reislerine yazdığı mektuplarda düşman tehlikesi, Ermeni tehlikesi olarak görülmektedir. Ki bu da somut bir tehlikeye denk gelmektedir: Mallarına el konularak bin yıllardır yaşadıkları Anayurtlarından kazınan Ermenilerden, Soykırımdan kurtulabilenlerin geri dönerek bu mallarına sahip çıkma ihtimali, mallarının üzerinde oturan Kürt ve Türk beylerinin elinden bu malların geri alınma korkusudur. Bu mektuplarda görüldüğü gibi, Ermenilere karşı yoğun bir tepki, yoğun bir hınç vardır. 'Düşman' kavramıyla Ermenilerin kastedildiği açıktır. İngilizlere, Fransızlara, Amerikalılara karşı daha tarafsız bir dil kullanıldığı da dikkat çekmektedir.(3)

Mustafa Kemal'in mektupların yazıldığı kişilerden biri olan Kürt Hacı Musa Bey, gırtlara kadar Ermeni Soykırımına(4) bulaşmış bir kişidir. Patrik Zaven Efendi'nin Exterminators listesinde yer alır Hacı Musa, Erzurum ve Sivas Kongrelerinde bulunmamasına rağmen Heyet-i Temsiliye üyeliğine getirilerek önemi vurgulanır ve ayrıca altın(5) ve para(6) ile maddi olarak da ödüllendirilir.

Hacı Musa Bey olayı, o dönemde Ermeni ulusal sorunu konusunda uluslararası basında ve diplomatik yazışmalarda bir hayli yer almış bir konudur. Ermenilerin yaşadıkları vilayetlerde uğradıkları haksızlık ve zulümler karşısında ne kadar korumasız oldukları ve Kürt beylerinin baskıları altındaki durumlarını gösteren argümanlardan birini oluşturduğu gibi, Ermenilerin mal ve can güvenliğinin Tanzimat sonrası Osmanlı hukuk sistemi içinde dahi hukuksal bir güvenceye sahip olmadığını göstermiştir.

Musa Bey'in babası, Muş sancağının tanınmış aile ve beylerinden biri olan Mirza Bey'dir. Osmanlı yönetiminin güvendiği beylerden biri olan Mirza Bey, Mutki ve Ahlat gibi kazaların kaymakamlığını yapmış, Bitlis'te kolluk kuvvetlerine yardımcı olarak devlet hizmetinde bulunmuştu. Mirza Bey'in oğlu Musa Bey 1854/5 Muş Xoyt kazası Cinyar köyünde doğmuş, babasının kan davasıyla ilgili bir çatışma sonucu vefat etmesi üzerine aşiret reisliğini

üstlenmiştir. Musa da babası gibi Osmanlı yönetiminin güvenini kazanan bir kişi olarak uzun yıllar Hoyt nahiyesinin müdürlüğünü yapmıştır. Bu görevi sırasında halktan (Ermeniler olarak anlaşılın) kaba kuvvetle vergi toplayarak vergi gelirlerini artırmasını sağlaması, idarecilerin takdirini, Hıristiyan ahalinin ise tepkisini çekmektedir.

Hacı Musa Bey'in ismi, 1883'de iki Amerikalı misyonerin kendi köyünden ayrıldıktan sonra saldırıya uğramaları nedeniyle Amerikan ve Osmanlı hükümetleri ve konsolosluklar arasındaki diplomatik yazışmalarda ünlenir. Amerikan ve İngiliz elçilikleri bu olaydan sorumlu olarak gördükleri Bitlis Valisinin görevden alınmasını, Mirza Bey ve oğlu Musa Bey'in de suç ortaklarıyla birlikte tutuklanıp cezalandırılmalarını talep ederler ama bir sonuç alamazlar.

Bu olay 1883-1885 yıllarında Osmanlı İmparatorluğu ve Amerika arasında ciddi bir diplomatik krize yol açmış, suçluların bulunmasını talep eden Amerikan hükümeti ile Babıâli arasında karşılıklı nota vermeye kadar uzamıştır.(7) Bu olaydan sonra Osmanlı Hükümeti, Musa Bey'in ailesiyle beraber ilk önce Muş'ta ve sonra ise Bitlis'te ikamet etmesini ve nezaret altında bulundurulmasını emretmiştir. Bu mecburi ikamet aynı zamanda bir ödüllendirme ile birlikte yapıldığı da anlaşılmaktadır. Çünkü Musa Bey bu dönemde eski Bitlis Valileri Arif ve Fikri Paşa'ların yardımı ve Babıâli'nin tasdikiyle birinci kol müdürü olarak görevlendirilmiştir. Babıâli'nin tepkileri azaltmak için bazı göstermelik tedbirleri almakla birlikte Hacı Musa Bey'i ciddi biçimde koruduklarını, ondan yararlandıklarını gösteriyor. Musa Bey, Hoyt Nahiye müdürüken Bogos Natanyan adlı bir Ermeni rahibini ihtilal komiteleriyle ilişkisi olduğu gerekçesiyle üzerindeki evraklarla birlikte tutuklayıp Muş mutasarrıflığına teslim etmiş; bunun üzerine Rahip, Ermeni milletini Osmanlı devletine karşı isyana teşvik eden bir makale (Natanyan'ın 5. kitabı olan Gözyaşı ve Sefalet Risalesi) yazdığı gerekçesiyle 1890 yılında ömür boyu hapse mahkum edilmiştir. Natanyan neyf edildiği Şam'da 2 yıl sonra hayatını kaybedecektir(8)

1889'dan itibaren ise Hacı Musa'nın adı Avrupa basınında Ermenilere yapılar zulüm haberleriyle yeniden gündeme gelir. The Times, The Daily News, The Daily Chronicle gibi

yayınlardaki bu haberler geniş bir tepki yaratır. Muşlu Ermeniler, İngiliz konsolosluklarına, Patrikhaneye gönderdikleri çeşitli şikayet mektuplarının yanı sıra Musa'nın tutuklanması için imza toplayıp Bitlis ve İstanbul'daki Osmanlı makamlarına da başvurmaktaydılar.

“DİLEKÇE VERENLERİN ELLERİ YAKILIYOR”

Konsolosluklar arasındaki yazışmalarda, Musa Bey hakkında şikayet dilekçelerinin verilmesinde öncülük eden Arkovanık Muhtarı Ohan'ın, Musa Bey'in adamlarınca kaçırılıp iyice dövüldüğünü ve ibret olsun diye dilekçe imzalayan ellerinin barutla yakıldığını belirtilmektedir. Raporlarda Musa hakkında yoğun biçimde Ermenilere yönelik yağmalama, adam kaçırmaya, yakma, öldürme, hırsızlık olayları nakledilmektedir. En ünlü olay ise Musa'nın kendi köyü olan Hartz'da 1889 yılı Mart ayında Miro'nun babası Agop'un öldürülmesi, karısının kolunun kırılması, kardeşinin 14 yaşındaki kızı Gulizar'ın zorla kaçırılması ve üç bin lira para ve eşyasının gasp edilmesidir. Ermeni kızı Gulizar'ın Hacı Musa tarafından kaçırılması Kürt halk kültüründe de kabul görmemiş ve Kürt dengbejleri bu olayı ağıtlaştırmışlardır.

“Hecî Musa tu Kurmancî ez File me,
Ez aşîqe dîne xwe me,
Min nekuje ez güne me.
Tu sere min kurkî bi gzzana
Goşte min bidî ber kerpetana,
Ez sere xwe nadim ser balgiye mere Musulmana.

[Türkçesi]

Hacı Musa sen Kürt,
Ben Ermeni dinime aşığım.
Beni öldürme acı bana.

Başımı usturayla kazısan da,
Etlerimi kerpetenle koparsan da,
Ben Müslüman'ın yastığına baş koymam..."

Hacı Musa hakkında yükselen şikayetler Osmanlı yönetimi ile İngiltere arasında diplomatik krize neden olacak kadar büyür. Avrupa kamuoyu ve özellikle İngiliz büyükelçiliğinin baskısı karşısında Sultan Hamid, Hacı Musa'yı İstanbul'a getirterek yargılatmak zorunda kalır. İstanbul'daki duruşmalar yerli ve yabancı basının yoğun ilgisi altında yapılır ancak Musa Bey, suçlandığı 8 davadan da beraat ettirilir. Yargılama sırasında savcılığın Musa'yı koruması, diğer suçlananların mahkeme önüne çıkarılmaması Avrupa basınında eleştiri konusu olur. Musa'nın beraatına karşılık temyiz mahkemesine yapılan itirazlar da kabul edilmez. Hacı Musa'nın yargılanmasının sonuçsuz kalması, Ermeni toplumunun Osmanlı yasal düzeni içinde hak arama yollarının, bir anlamda hukuk savaşının da anlamsız olduğunu gösterir.

Hacı Musa 1896 yılında Ermeni kırımındaki rolü nedeniyle olsa gerek, gözden uzaklaştırmak için Medine'ye tayin edilir. Hacı lakabını da burada alacaktır. İttihat ve Terakki dönemindeki korunmasına dair bir örnek de: 1908 sonrasındaki kısa bahar döneminde bir olaydan dolayı her nasılsa tutuklanmıştır. Tutuklu olduğu yerden geçici ayrılabilmek için müftü ve hapisane müdürüne 50'er altın vererek bir geceliğine serbest bırakılmasını sağlayarak kendisini şikayet eden rahibi Ermenilerin gözü önünde yakarken, karşısında oturup piposunu zevkle içer ve işi bittiğinde tekrar cezaevine döner. Ermeniler ertesi gün savcıya giderler ancak yalancı şahitler hazır, müftünün şahadeti ile Ermeniler iftiracı sayılarak olay Musa'nın lehine çevrilerek Musa serbest bırakılır.

İttihat ve Terakki döneminde de Hacı Musa'nın devlet hizmetinin daha aktif bir hale geldiği görülmektedir. Ermeni Milli Meclisi tarafından 14 Şubat 1912 tarihinde Babıali'ye verilen takrirden, Ermenilere karşı birçok cinayet işlemiş ve işlemeye devam eden Kürt aşiret reisleri arasında sayılmaktadır. Patrik Zaven Efendi'nin Exterminators listesinde(9) adı birçok kere

geçen bir Soykırım şahsiyetidir. Dönemin tanıklarından (1886 Daron [Muş] doğumlu) Yeğyazar Karapetyan'ın anlatımına göre 1915 Tehcir kararının uygulanması ve Soykırım surecinde de Muş'taki Ermeni köylerinin boşaltılması işinde büyük bir rol aldı. Muş'un sağ tarafındaki köylerden başlayarak Meğraget nehrinin doğduğu yere kadar olan bölgedeki otuz beş köyde yapılacak katliamlar Hacı Musabek'e bırakılmıştı.(10) Hacı Musa'nın emrinde 3500 kadar silahlı milis kuvveti bulunmaktaydı ve Aşiret Alayları komutanıydı. Muş katliamından canlı olarak kurtulan Taşnaksutyun Van Mebusu Vahan Papazyan, anılarında, Muş'ta katliamlardan kurtulabilen Ermenilerin sığındıkları dağlarda, Musa'nın, sağ kalabilen kılıç artıklarını takipten vazgeçmediğini anlatır. Hacı Musa Ermenilerin bir tekini bile sağ bırakmamak kararındadır. Her gün şafakla birlikte, dağlar Mus Bey'in aşiretlerince çevriliyor ve bitkiler yönüne yayılım ateşi uygulanıyordu. Bu gayesiz değildi. Katliam artığı kişiler, geceleri düşüncesizce şurada burada ateşler yakıyorlardı. Ama ne yapsalardı? Sahipsiz tarlalardan buğday ve arpa başakları getirip kavuruyorlar, bazıları da ellerinde kalan yağla pişiriyorlardı. Kürt güruhu ise gece ateşleri görüp, şafakla birlikte halkı kesmeye geliyorlardı.(11)

KEMALİST İKTİDARIN PEKİŞME EVRESİ

Kemalist iktidarın pekiştiği dönemde Teşkilat-ı Mahsusa mensuplarına yeniden ikbal kapısı açılarak önemli görevlere gelirler.(12) Teşkilat-ı Mahsusa rejime entegre edilirken, bu dönemde Hamidiye kadrolarına pek iş düşmez. İşlevleri bitmiş bir kenara atılmışlardır. Bir kısmı isyanlarla alakalandırılarak idam edilirken (bunu idam sehpasına giderken kendi bildikleri kılıçların kendi boyunlarını kesmesi olarak ifade ederler) bir kısmı da sürgün edilir. Hacı Musa'da bunlardan biridir. Kemalistlerce sürgüne gönderilen bir diğer Hamidî işbirlikçi Kör Hüseyin Paşa ile yurt dışında sürgünde buluşurlar. Hacı Musa sürgünde ölür. Diğerleri 1928 yılındaki af yasasından yararlanmak amacıyla dönerlerken Hacı Musa'nın kardeşi Medeni, erken davranıp Kör Hüseyin ve ailesini yok eder ve kellelerini Genel Vali İbrahim Tali'ye (Öngören) takdim ederek affa mahzar olsa da Kör Hüseyin'in Haydaran

Aşireti Medeni'den, Şeyh Ahmet Barzani'de kardeşi Nuh'tan öcünü alır.

Hacı Musa işbirlikçi Kürt eşraf ve mütegalibesinin sosyal yapısına, Osmanlı devleti ve TC ile ilişkilerine, 1915 Soykırımında bölgenin otokton Hıristiyan halkları Ermeni ve Süryanilerin fizik olarak tasfiye edilmesinde Osmanlı-Türk otoritesiyle yaptığı işbirliğine ve bu işbirliğine rağmen işbirlikçilerin işlevinin bittiğinde bir kirli mendil gibi atılmasına tipik bir örnek teşkil etmektedir.

Hamidiyeler çok sonra 1984'ten sonraki iç savaşta hatırlanacak ve tekrar devlet hizmetine özel teşkilat kadrolarıyla (çağdaş Teşkilat-ı Mahsusa) harmanlanarak Fırat'ın ötesinde-berisinde halka karşı hizmete devam etmektedirler. Hizmetlerinde kusur yoktur ve Türkiye onlarla gurur duyuyor!..

(1) İpsiz'le ilgili daha fazla bilgi için Sait Çetinoğlu, İpsiz Recep, Kaldıraç Aralık 2008, s 94, www.mavidefter.org

(2) David Gaunt, Katliamlar, Direniş, Koruyucular, Çev. Ali Çakıroğlu, Belge uluslar arası Yayıncılık, 2007, Sait Çetinoğlu, Kuzey Mezopotamya'da Hıristiyan Katliamı, Birikim, Aralık 2007, s 224

(3) İsmail Beşikçi, Nutuk'ta Kürtler, Resmi Tarih Tartışmaları-5, Ed. Fikret Başkaya, Mete K. Kaynar, Özgür Üniversite Kitaplığı, 2008, s 25

(4) Hacı Musa'nın yaşamı ve Ermeni Soykırımındaki rolü üzerine ayrıntılı bilgi için Recep Maraşlı, Ermeni Ulusal Demokratik Hareketi ve 1915 Soykırımı, Peri Yayınları, Ed. Ahmet Önal, 2008, s 280-294

(5) 28.6.1921 gün ve 975 sayılı kararname ile "Muş'taki Kürdi lakaplı Hacı Musa'ya 50 altın verilmesi." BCA. 30.18.1./ 3.26.6.

(6) 10/7/1921gün ve 1059/232-5 sayılı kararname ile "Hacı Musa Kürdi'ye, Müdafaa-i Milliye ve Dâhiliye Vekâletlerince toplam 1000 lira gönderilmesi." BCA. 30.18.1.1/3.30.10.

- (7) Musa Şaşmaz, “Kürt Musa Bey Olayı (1880-1890)”, Kitabevi, İstanbul, 2004, s 32
- (8) Boğos Natanyan, Sivas 1877, Yayına haz. Arsen Yarman, Bir Zamanlar Yayıncılık, 2008, s 123
- (9) Patrik Zaven Efendi, Exterminators, Center For Armenian Remembrance, İngilizce ve Belge Uluslararası yayıncılık tarafından Türkçe olarak yayına hazırlanmaktadır.
- (10) Verjine Sıvaslıyan, Ermeni Soykırımı ve Toplumsal Hafıza, Çev. Emine Demir, Belge Uluslararası Yayıncılık 2005, s52
- (11) Vahan Papazyan, Anılarım, Cilt 2, 55. bölüm , Belge Uluslararası yayıncılık tarafından yayına hazırlanıyor.
- (12) Sait Çetinoğlu, Jöntürklerin İki Dönemi İki Yüzü, Resmi Tarih Tartışmaları-3 İttihatçılık’tan Kemalizm’e, Ed. F. Başkaya, S. Çetinoğlu, Özgür Üniversite K. 2007

Kaynak: sesonline.net